

Fig. 1. Allindemagle. Ydre, set fra Sydøst.

P. N. 192 8

ALLINDEMAGLE KIRKE

RINGSTED HERRED

Kirken nævnes i Roskildebispens Jordebog o. 1370 under Jydstrup exactio (Len); den havde en halv Plovs Land og svarede 1 Mark¹. Ved Mageskifte med Kronen 1574 afstod Jens Rille Hovedgaarden Allindemagle med Jus patronatus til Allindemagle Kirke, »som Jens Bille og hans Forfædre stedse havde haft«² (Billernes og Rønnov'ernes Vaaben findes i Indskriften paa Skibets Sydside, sml. S. 462), og Kirken blev herefter *Anneks* til Haraldsted³. 1673 blev Patronatsretten solgt til Rentemester Henrik Müller til Skjoldenæsholm⁴, hvilken Ejendom den siden fulgte, indtil den gik over til Selveje 1. Apr. 1915.

Kirken ligger paa en flad Bakkeø, muligvis et tidligere Næs. Byen er nu udflyttet, men har ligget nord for Kirken. Øst for Kirken findes paa to lidet fremtrædende Banker (Holme) svage Rester af Hovedgaarden Allinde.

Kirkegaardens nordlige Del har hvidkalket Mur af Kamp og Munkesten, paa et kort Stykke afdækket med Munketegl, iøvrigt Kampestensdige. I nord-vest en Indgangsport fra 1500'erne, af Munkesten med falset Fladrundbue. †*Kirkelade*, nævnt 1656 (Rgsk.).

Bygningen bestaar af et romansk Skib med gotiske Forlængelser i Øst og Vest samt ved Nordsiden et gotisk Vaabenhus. Taarn mangler.

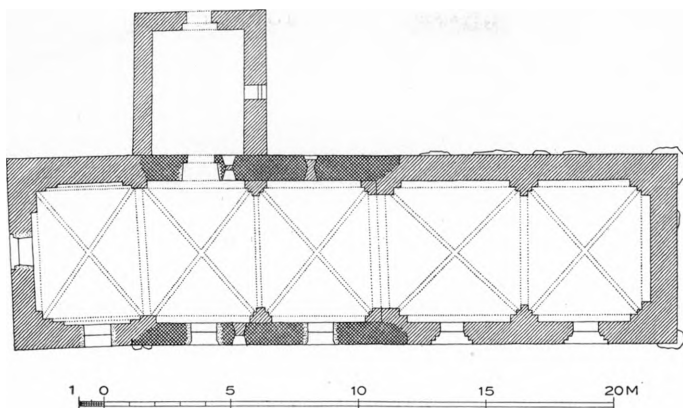

Fig. 2. Allindemagle. Plan, 1:300. Maalt af K. V. Barfoed 1913.
(C. G. Schultz 1930).

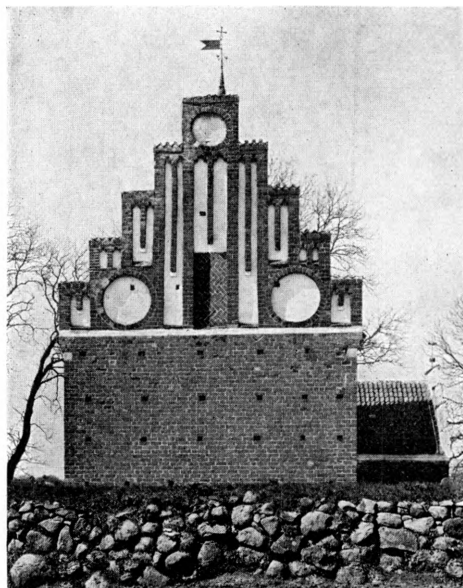
Det romanske Skib, hvoraf kun Langmurene er bevaret, er af raa *Kamp* med Hjørnekvadere af Granit og Kridtsten og med Kridtstens Indfatninger om Vinduer og Døre. Den oprindelige Murhøjde er o. 4 m over nuværende Terræn øst for Vaabenhuset. Den romanske Murbehandling, med Kvaderridser i Fugemørtelen og udenpaa Muren et 4 mm tykt Pudslag, iagttages fra Vaabenhusloftet.

Skibet har haft to smaa Vinduer i hver Sidemur, alle øst for Dørene (udvendig o. 115 x 62 cm). Det østlige i Sydsiden er forsvundet i et nyere Vindue, men de andre er endnu kendelige; bedst bevaret er det vestlige i Nordmuren, som kun er blændet i Lysningen. Bevaret er ogsaa den udvendige, rundbuede Del af den oprindelige Norddør, som nu indvendig har nyere Fladrundbue. Ligeoverfor i Sydmurens Yderside, dog lidt østligere, er tidligere iagttaget et rundbuet Stik af den tilmurede Syddør, nu er det ødelagt af et moderne Vindue; Stikket var imidlertid af Munkesten og næppe oprindeligt.

Gotiske Omdannelser og Udvidelser. I Middelalderens Slutning er Kirken først overhvælvet og har dernæst været Genstand for en Række Ombygninger og Udvidelser, der tilsammen har mere end fordoblet dens oprindelige Størrelse. Materialet er ganske overvejende Munkesten i almindeligt Munkeskifte.

Det romanske Skibs to gotiske *Krydshvælv* er senest fra o. 1400—1450. De har hulkantede Kragbaand paa de falsede Vægpillere; Gjordbuen mellem de to Fag har kun Halvstens Bredde.

Ældst af Tilbygningerne, fra Tiden henimod 1500, er en *vestlig Forlængelse* af Skibet, hvorved den gamle Vestgavl er nedrevet. Munkestenene i dette Parti er ret korte (26—26,5 cm). Det samtidige Krydshvælv har i Vesthjørnerne smaa Ribbekonsoller med dobbelt Rundstavsprofil. I Syd og Vest et fladbuet Vindue under spidsbuet Spejl, begge nu omdannede i Lysningen; ommuret, glat Gavlfelt med stor, fladbuet Luge.

V. H. 1937

Fig. 3. Allindemagle. Korgavl 1514.

(død 1521) og Margrete Rønnov (sml. S. 456). Paa samme Side nærmest Skellet mod den romanske Mur er et skægget Kridtstenshoved (Fig. 4) udhugget i Relief. Ifølge en lokal Tradition (optegnet 1810) skal dette Ansigt forestille den Mand, »som haver ladet bygge den halve Kirke«. Østgavlen (Fig. 3) har ni Kamtakker og en Blændingsdekoration af Rundblændinger og Højblændinger med Trappestik og tvedelte af Hængestave, den midterste Blænding bred og med Mønstermurværk i Bundfeltets nedre Del. Baade den østlige og den vestlige Tilbygning har flere Rækker aabne Bomhuller (sml. Haraldsted, S. 444 f.). I det Indre to Fag almindelige Krydshvælv med Overribber, der har Trinsten paa den øvre Del. Vinduernes skæve Plads i Fagene kunde tyde paa, at Hvælvingerne først er senere indbyggede eller i det mindste ikke fra først af planlagte. At de er yngre end Skibets Hvælvinger, ses tydeligt ved Sammenstødet.

Foran Kirkens gamle Norddør et *Vaabenhush*, der maa være yngre end Overhvælvingen af Skibet, hvis Munkestensgesims fortsættes bag Vaabenhuset. Over den rundbuede Indgangsdør et vandret Blændingsbaand af tre Skifters Højde. Det syvttakkede, glatte Gavlfelt er ommuret i nyere Tid. Paa Gavlen en Vejrføj med Kugle af Kobber. Over det gamle Skibs østlige Hvælvingsfag en Bindingsværks *Tagrytter* med Pyramidetag, opført i 1777 af Enkegrevinde A. I. Danneskjold-Laurvig, »istædenfor et uanseeligt Taarn, som var faldefærdig« (se Indskrifttavle paa Korets Nordvæg, S. 466 f.).

I Langhuset sentmiddelalderligt Egetræs *Tagværk* af Dragerstolstype. Medens de gamle Kampestensmure staar hvidtede, har de senere tilføjede

I 1514 blev *Koret ombygget* i Skibets Bredde af Munkesten med usædvanlig svære Kampesten i Foden; Fugerne er først strøget i Overkanten og derefter ridset med Skeen. I Sydsiden to oprindelige, fladbuede, falsede Vinduer; Ydersidens inderste Fals er affaset i Buen og har en lille Hjørneknop ved Bueansatsen. Umiddelbart under Gesimsens to Savskifter findes i Sidemurene et Kridtstensbaand, paa Sydsiden med en Minuskelindskrift udskaaret i Relief: »Anno d(omi)ni m d : x : iiii die s(anc)ti Olavi — Christiernus rex Dacie« (»Aar 1514 paa Sankt Olafs Dag, Kristiern Danmarks Konge«); imellem Bogstaverne er anbragt Billes og Rønnovs Vaaben, henvisende til Sten Basse Bille til Allinde

Munkestens-Bygninger alle blanke Mure med hvidtede Blændinger.

To smaa blyindfattede **Ruder* af grønligt Glas med malet Minuskelindskrift:

»Bend Bille« og »Fru Ingger« (sikkert Bent Bille, død 1555, og Inger Bønnov, død 1548, gift med Hans Bille) blev 1850 indsendt til Nationalmuseet; de skal have siddet under Vaabenskjolde i Kirkens Vinduer, men hvor vides ikke.

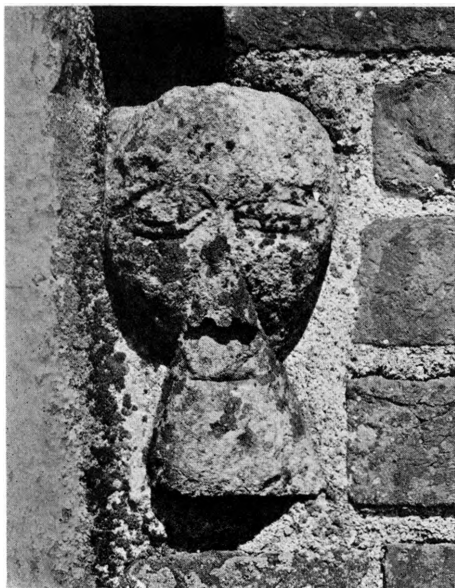
INVENTAR

Alterbordet, fritstaaende, er nymuret 1925. Det gamle †*Alterbord*, der da blev fjernet, var muret af Munkesten, umiddelbart opad Østvæggen. En *Helgen-grav*, af Kridtsten, der blev fundet ved denne Lejlighed, er nu henlagt paa Vaabenhusloftet. †*Alter*, gammelt, ubrugeligt, blev nedbrudt 1664 (Rgsk.).

Alterbordsforsiden, et Panel af Fyr fra o. 1550 med en enkelt stor Fylding i en bred, glat Ramme, blev 1925 borttaget og Fyldingen alene opsat paa Væggen bag Alteret. Feltet er diagonaldelt ved brede malede Baand og har i Midten et stort rundt Felt (Fig. 5), hvori Kristus paa Korset, Maria og Johannes. Farverne staar paa tynd Kridtgrund. Den ligeledes forsvundne †*Bordplade* var malet paa lignende Maade, »med Midtcirkel i Rudestribe«.

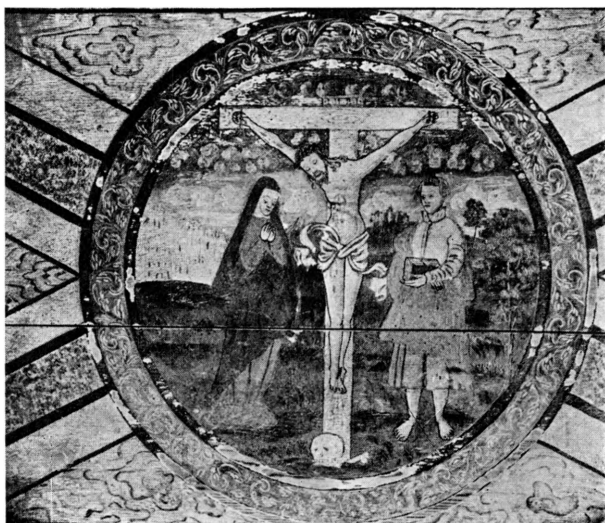
Altartavle, af Eg, fra 1775, med to glatte Pilastre og foran den buede Topgavl et udskaarne Alliancevaaben (Danneskjold-Ahlefeldt) med tilhørende dobbelt, kronet Navnetræk A J D L, og Aarstallet 1775, henvisende til Skjoldenæsholms Ejer, Anna Joachima Danneskjold-Laurvig, født Ahlefeldt. I Midtfeltet et senere Maleri: Kristus viser sig for de to Kvinder; sign. P. Raadsig 1881. Rammen, der er stærkt fornyet (1881 ?), staar i blankt Træ med forgyldte Kapitæler og Baser, Vaabnet har moderne uheraldiske Farver (sml. Valsøllille).

Altersølv. Kalk (Fig. 6), 21 cm høj, sengotisk, med sekssidet Skaft og Fod og sekسدelt Knop. Paa Fodens ene Side er en Stift, vistnok til et forsvundet Krucifiks. Under Foden er med Skrift fra Tiden 1500—50 flygtigt graveret en Vægtangivelse med Romertal (19½ Lod) og Navnet »Clas Bjlle« (Allindes Ejer, den bekendte Stormand Claus Bille o. 1490—1558). Langs Fodkanten er senere indprikket Versaler: »Allinde Magle Kierckis Kalck oc Disck renoverit oc forgyldt Anno 1666 weiger 26 Lod 3 q.« Ingen Stempler. Nyt Bæger.

V. H. 1937

Fig. 4. Allindemagle. Hoved paa Skibets Syd (S. 462).

V. H. 1937

Fig. 5. Allindemagle. Midtfelt af Alterbordsforside. (S. 463).

Disk, antagelig fra 1666; paa Undersiden graveret A M (Kirkens Navn).

Oblatæske af kbh. Prøvesølv 1836, ifølge Indskrift givet af Kammerherre Neergaard. Utydeligt Mestermærke.

Vinkande af hvidt Porcellæn med Sølvlaag, hvorpaa Neergaards Vaaben og Indskrift: »Elise Cramer Johan A. B. Neergaard til Allindemagle Kirke 1835«. Mestermærke for Niels Ebbesen (Olrik 375—76).

Alterstager, 40 cm høje, sengotiske, med tre Skafringe og tre Fødder.

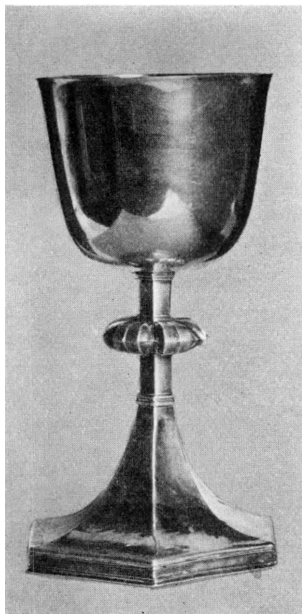
**Røgelsekar*, indsendt 1850 til Nationalmuseet.

Monstranshus (Fig. 8), senmiddelalderligt, o. 210 cm højt, o. 55 cm bredt, hugget i een vældig Egestamme med to Skabsrum dækkede af Døre. Jernbaandene gaar omkring Skabets Bagside og paa Overdelens Tagflade. Foroven Smedejernsblomster. Dorene har Laaseblik med Liljeblostm, den øvre har desuden haft to Hængelaase, og bag denne sidder en Gitterdør. Fgetræsmalet. 1810 stod Monstranshuset ved Alteret, nu i Korets Nordvesthjørne. Afbildet i Ældre nord. Architektur 2. 14. 2. S. Tav. 10.

Font af Granit, romansk, af to Sten. Kummen, Tvm. 70 cm, har foroven en Tovsnoning; intet Afløb. Skaftvulst og rund Fod.

Fad (Fig. 7), af drevet Messing, fra o. 1650. I Bunden en Herre, der hilser paa en Dame, begge i Tidsdragter, hun med Vifte; paa Randen springende Dyr; alt paa Baggrund af blomstrende Ranker. Tvm. 63 cm.

Korbuekrucifiks, (Fig. 9), sengotisk, o. 1500—25. Figuren, 103 cm høj, er et ret haandværksmæssigt Arbejde. Øjnene er halvaabne, Knæene strakte, Overkroppen bøjet mod højre. Korsarmene har i Skæringen og for Enderne runde Felter, de to vandrette og den nedre med Rosetter af sengotiske Blade,

V. H. 1928

Fig. 6. Allindemagle.
Alterkalk. (S. 463)

Hude fot.

Fig. 7. Allindemagle. Daabsfad.
(S. 464).

den øvre med en sengotisk Blomst i gennembrudt Arbejde og herover et Skrift-Baand. Naglehuller i Korstræets Kanter tyder paa, at det har haft Randlister. Ny Staffering, hvorunder enkelte Spor af Kridtgrund. Korset sad 1810 foran Koret paa en lang Bjælke, hvorpaa en ulæselig Indskrift. Nu paa Skibets Nordvæg.

Prædikestol i Rokoko, af Eg, opsat 1777 (sml. Indskrifttavlen). Træet staar blankt, enkelte Dele er fornyede. Samtidig Himmel og Opgang.

Stoleværket er fra 1925 og afløste †Stolestader af egetræsmalet Fyr, samtidig med Altertavle og Prædikestol.

En stor †*Kiste*, »stærk beslagen«, nævnes 1810.

Dørfløje. 1) I Skibets Dør (Fig. 10). Fra 1601, af Egeplanker med paalagt Rammeværk paa Forsiden; forneden tre firkantede Felter, foroven to Bueslagsfelter; i Frisen er reliefskaarne Versaler: »completum fuit hoc opus A.V.O.P.D.«, derover i Dørens Buefelt: »Ecclesiæ hui(us) pastore Johanne Jacobo Hafniensi« og i to Cirkler: O.P. med et Bomærke, og A.T.D). samt i Bueslaget: »oportet omnino precari. Anno 1601«, (»Man skal kun bede. Aar 1601 blev dette Værk fuldført , da Hans Jacobsen, fra København, var denne Kirkes Præst«). Døren er sikkert af samme Mester som Altertavlen i Haraldsted (S. 451); dens Indskrift efterligner Korbænkens (S. 454). Egemalet. Laasen er antagelig fra 1777.

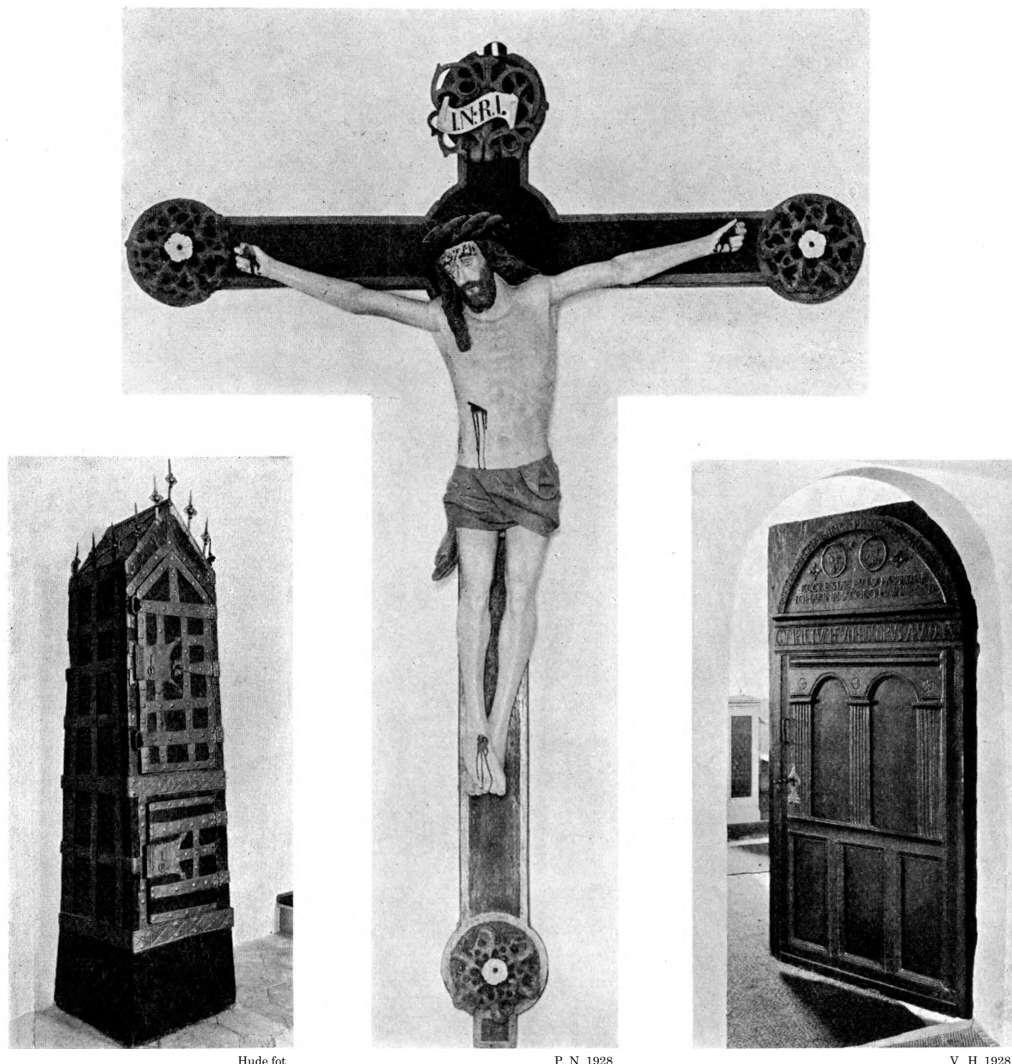

Fig. 8—10. Allindemagle. Monstranshus (S. 464), Korbuekrucifiks (S. 464), Dør (S. 465).

2) I Vaabenhusdøren, antagelig fra 1777, af Egeplanker med sparrestillede Fyrreplanker paa Forsiden.

Indskrifttavle, af Fyr i marmoreret Profilramme, med hvidmalet Fraktur paa sort:

»Til Guds Ære og dette hans Huuses Prydelse saa og til en villig Skønsomhed over ,
denne Byes Indvaaneres christelig og gode Forhold, haver jeg som nuværende Eiere
af Skioldenæsholm ladet denne Kirke forsyne med følgende nye Ornementer 1. I Aaret
1775 ladet forfærdige en nye Altar Tavle, som er opsadt i Stæden for den gamle, der
ikke meere kunne være Kirken til Ziir 2. Dernæst i Aaret 1777 atter ladet forfærdige
og opsætte en nye Prædike-Stoel med Himmel over i Stæden for den forrige, som hverken
var bequem for Prædika[n]ten eller Tilhørerne, i Henseende til Ordets Horelse, og ende-

ligen 3. haver jeg ellers i sidst bemelte Aar 1777 ladet Kirken overalt reparere og tilige bekoste et nyt Taarn med Spiir over Kirkens Bygning i Stæden for et uanseeligt Taarn, som var faldefærdig.

Herre, lad denne min Gierning være Dig behagelig. Thi saaledes vil ieg love Dig i mine Livs Dage, ieg vil opløfte mine Hænder i det Naun. Psalm. 63 v. 5. A: J: Danne-skiold L: Fød Ahlefeldth«.

Klokker. 1) 1692. Versaler: »Anno 1692 im May Assverus Koster van der Hart me fecit Copenhagen.« Paa Siden: »Herr Uldrich Fridrich Guldenlewe hafver lade støbe denne Klocke Anno 1692«. Tvm. 81 cm.

2. 1734. Versaler: »Gloria in excelsis Deo me fecit Johan Barthold Holtzmann Hafniæ Anno 1734«. Tvm. 90cm. Paa Siden et Vers, enkelte Bogstaver med Støbefejl:

Lad dig nu af mig paamine,
at du være kand parat
udi Kirken lad dig finde
roelig hellig hold Sabbath
wed du hvad ieg meer vil bede
ieg er given af een ven
giv ham skuldig Tack igien.

En †*Klokke* blev afgivet ved Klokkeskatten 1528.

GRAVMINDER

Gravsten over Marie Friihs, sal. Andreas Lavehens, Amtsskriver over Sorø Amt, død 14. Juni 1704; Stenen bekostet af hendes Søster Else Friihs. Versaler; uden Udsmykning. Ølandsk Kalksten, 196 x o. 110 cm; itubrudt; foran Vaabenhusdøren.

Kaarde, fra 1700'erne, fra en Begravelse, nu ophængt over Indskrifttavlen.

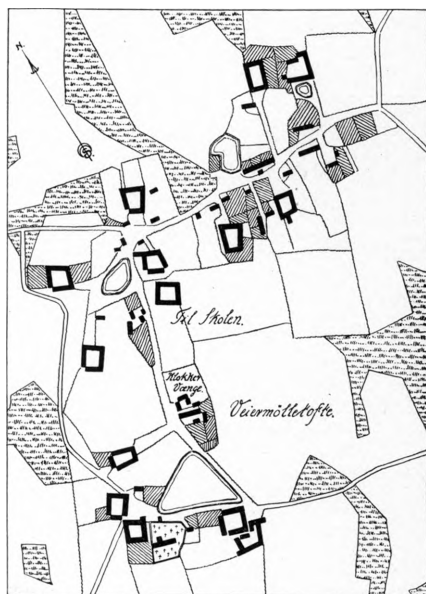

Fig. 11. Allindemagle 1797 (1805).

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1656—65, 1669—72 (RA). — Kaldsbog 1901 ff. (ved Embedet). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1758 (LA), 1810 (NM). — Museumsindberetninger af J. B. Løffler 1883, Chr. A. Jensen og K. V. Barfoed 1913. — Henry Petersens Notebog XXXIV, 44 (NM). — Revideret af P. N. og V. H. 1937. J. B. Løffler: Indskrifterne paa Kirkerne i Haraldsted og Allindemagle. Aarb. f. nord. Oldk. 1885 S. 72—76.

¹ S. R. D. VII, 116.

² Kronens Skøder I, 154.

³ Kanc. Brevbøger 11. Aug. 1574.

⁴ Kronens Skøder II, 398.